

Avdelning: Plan och miljö
Handläggare: Magnus Lindqvist
Telefon: 508 28 937
Fax: 508 28 808
E:post: magnus.lindqvist@miljo.stockholm.se

MHN 2007-03-22 p 19

Skärgårdsmiljö 2004-2006 – Ett projekt inom Interreg IIIA om båtlivets miljöpåverkan

Förslag till beslut

1. Godkänna redovisningen

Gunnar Söderholm

Gustaf Landahl

Sammanfattning

Miljöförvaltningen har under drygt två år medverkat i ett båtlivsprojekt inom Interreg IIIA. Förvaltningens medverkan har främst inriktats till två delområden; Materialflödespresentationer samt Båtlivets miljöpåverkan. Inom projektet har ett omfattande informationsmaterial utvecklats och spridits, kontaktnät med kommuner i länet och övriga berörda byggts upp samt medverkan vid mässor och andra aktiviteter genomförts.

Arbetet inom Båtlivets miljöpåverkan har koncentrerats till fyra miljöområden. Påväxt på båtskrov, bränslen och utsläpp, farligt avfall samt buller och hänsynsfrågor. En viktig del har varit information om alkylatbensin som båtbränsle. Projektet har nått ut till ett stort antal båtägare och organisationer med anknytning till båtlivet.

Stadens många båtklubbar har besökts och avsikten är att under 2007 slutföra återstående delar inom ett regionalt projekt tillsammans med berörda kommuner, Naturskyddsföreningen och Svenska Båtunionen.

Arbetet inom materialflödespresentationer har resulterat i en utveckling av en befintlig webbpresentation, som finns på www.stockholm.se/miljogift. Utvecklingen har skett för tungmetallen kadmium och PAH (polycykliska aromatiska kolväten).

Bakgrund

Våren 2004 ansökte ett antal myndigheter och organisationer från Sverige, Åland och Finland om att starta ett gemensamt EU-projekt inom Interreg IIIA: Skärgårdsmiljö. Ansökan beviljades med en projekttid från hösten 2004 till och med 2006. Projektets övergripande mål har varit att bidra till en förbättrad miljö i Östersjön och att skapa nätverk för informationsutbyte mellan de inblandade parterna. Det utformades som ett paraplyprojekt med tre huvudteman. Dessa är Näringsverksamhet ur ett ekologiskt perspektiv, Informationsverksamhet samt Båtlivets miljöpåverkan.

Delpjekt inom Skärgårdsmiljö

Delen om näringsverksamhet har drivits från Åland och Finland och behandlas inte ytterligare i denna redovisning. I delpjekt två, Informationsverksamhet, ingår flera delar. En av dessa har varit att utveckla och etablera flera sk Östersjöns Hus. Östersjöns Hus intresseförening/-Aquaria Vattenmuseum har haft huvudansvar att utveckla konceptet Östersjöns Hus på flera platser inom Östersjöområdet. En annan del inom Informationsverksamhet har varit att bygga vidare på den uppskattade utställningen "I Love Östersjön", som tagits fram av Länsstyrelsen i Södermanland, Naturvårdsverket, Nyköpings kommun m fl.

En tredje del innebär utveckling och spridning av webbaserade materialflödespresentationer för ämnen av intresse för skärgårdsmiljön. Miljöförvaltningen har sedan tidigare tagit fram sådana presentationer för koppar, bly och kvicksilver. Det arbetet rapporterades i till nämnden 2004-05-25 (Dnr 2004-001940-204). Inom Skärgårdsmiljöprojektet har webbpresentationer för PAH (polycykliska aromatiska kolväten) och tungmetallen kadmium beskrivits av förvaltningen. PAH har i försök visats stå för huvuddelen av ett sediments giftighet vid tester på fiskembryon. Kadmiumhalten i strömming fångad i Landsort har ökat. Med denna bakgrund ansågs det viktigt att sprida kunskap hur man kan minska spridningen av dessa miljögifter. Avsikten är att på ett pedagogiskt sätt riktat till skolelever beskriva ämnernas användning, spridning, påverkan och åtgärder. Webbpresentationen, som kallas miljögiftets väg, finns på www.stockholm.se/miljogift. För båda dessa ämnen är spridningen från punktkällor (industrier) mycket liten. Istället är det den diffusa spridningen som dominerar. Spridningen av PAH kommer främst från vägtrafik och vedeldning, men även båtmotorer bidrar. Spridningen av kadmium kommer från många olika källor; deposition och långväga transport är viktiga men även t.ex. konstnärsfärg, fordonstvätt, trafik. Webbpresentationen har använts av många elever vid självstudier, men även i samband med besök från Miljöförvaltningen. Den är uppskattad för sin tydlighet och enkelhet, och att budskapet når fram, att diffusa källor är viktiga för spridningen av miljögifter. Många kontakter hos andra aktörer har tagits, t.ex. på Länsstyrelsen och Stockholm Vatten för att sprida kännedom om webbpresentationen. Den har också visats för lärare i olika sammanhang.

Det tredje delområdet inom Skärgårdsmiljö är Båtlivets miljöpåverkan, som inriktats mot miljöpåverkan från fritidsbåtstrafiken. Delprojektet beskrivs mer utförligt nedan.

Budgeten för delprojekt Båtlivets miljöpåverkan var totalt cirka 900 000 kr och för Materialflödespresentationer cirka 200 000 kr. EU-finansieringen har varit cirka hälften av detta. Miljöförvaltningens ekonomiska del har främst varit att bidra med arbetstid. Landstinget har, genom Regionplane- och trafikkontorets miljöfond, bidragit med medel för arbetet med ansökan.

Delprojektet Båtlivets miljöpåverkan

Vid de inledande diskussionerna om delprojekt inom skärgårdsmiljöprojektet, konstaterades tidigt behovet av en särskild satsning på miljöpåverkan från fritidsbåtsektorn. Delprojektet Båtlivets miljöpåverkan har genomförts med Naturskyddsföreningen i Stockholms län som projektledare och Miljöförvaltningen som biträdande projektledare. Ytterligare tre kommuner har medverkat; Värmdö, Österåker och Nynäshamn. Dessutom har representanter från Svenska Båtunionen och Mälardalsrådet medverkat aktivt i projektet.

Vid uppstarten av projektet utpekades fyra områden där fritidsbåtarnas miljöpåverkan upplevs som särskilt viktig. Områdena var 1) Hanteringen av påväxt på båtskrov 2) Bränslen och utsläpp 3) Farligt avfall och 4) Buller och hänsynsfrågor.

Ett stort antal kontakter togs med experter, myndighetsföreträdare och branschorganisationer för att diskutera informationsbehovet och möjligheter till förbättringar inom vart och ett av de utpekade områdena. För tre av områdena riktades information och utställningsmaterial till enskilda båtägare, med tips på vad man kan göra för att minska sin miljöpåverkan. Det fjärde området, hantering av farligt avfall, är i första hand inriktat mot båtklubbar och marinors hantering och omhändertagande av det farliga avfallet.

Informationsmaterial

Inom projektet har följande underlag tagits fram

- Foldern "I love båtliv" med tips till enskilda båtägare om ett mer miljöanpassat båtliv. Upplaga 20 000 ex. En modifierad version av foldern, anpassad för spridning i landets övriga kustområden, har tagits fram i samverkan med ett annat EU-projekt "Baltic Sea Breeze". Även en finländsk version av foldern har tryckts upp och distribuerats i sydvästra Finland och på Åland.

- En tillhörande utställning med tre affischer (roll-ups) med information från foldermaterialet.
- En båtbullermodul, sk ljuddusch, som pedagogiskt beskriver betydelsen av avstånd och hastigheter för bullrets spridning. Bullret sprids långa sträckor över vatten, vilket illustreras med bullermodulen där man kan lyssna på ljudets spridning vid olika hastigheter och avstånd. En beskrivande affisch till detta har också tagits fram.
- En affisch i A4-format som på en karta beskriver var det är möjligt att tanka alkylatbensin i pump. En första version trycktes 2005 med en uppdaterad version 2006. Tryckt på vattentåligt material. Upplaga 1800 ex.
- Affisch med texten ”Här kan du tanka alkylatbensin”, med syfte att förstärka alkylatbensinsäljande bensinstationers marknadsföring av detta alternativa båtbränsle.
- Informationsfolder ”Varför är det så bra med alkylatbensin”. Framtaget dels som stöd för personal och sommarvikarier på bensinstationer, dels som allmän information till båtägare.
- Broschyr ”Under ytan i Östersjön” som på ett enkelt och lekfullt sätt beskriver fakta och tips om Östersjöns vanligaste växter och djur. Materialet är utformat som en komplettering till båtlivsfoldern och riktar sig till barn och deras föräldrar med syfte att öka kunskapen om de vattenorganismer som värnas med ett mer miljöanpassat båtliv. Tryckt på vattentåligt material. Upplaga 3500 ex.

Dessutom har den tidigare beskrivna utställningen I Love Östersjön utnyttjats vid vissa utåtriktade aktiviteter i Stockholm.

Utåtriktade aktiviteter

Under sommaren 2005 och 2006 besökte projektdeltagare ett antal platser och skärgårdsmarknader i Stockholms skärgård med utställningen och informationsmaterial för diskussioner direkt med båtägare. Materialet har även visats på Aquaria vattenmuseum och ett antal bibliotek och myndigheter.

Folder och miniaffischer har med hjälp av ett flertal aktörer spridits runt om i skärgården med hjälp av Skärgårdsstiftelsens tillsynsmän, till skärgårdsbutiker, vandrarhem m fl. I samarbete med Stockholms Hamn delades material ut till passerande båtar vid Hammarby Sluss och Karl Johanslussen. Materialet har även överlämnats vid besök hos samtliga

båtklubbar inom Stockholms stad och flera av båtklubbarna i övriga medverkande kommuner.

Samtliga sjömackar som saluför alkylatbensin i pump har besökts av deltagare från projektet. Dels för att överlämna material, dels för information och diskussion om marknadsföring av alkylatbensin och miljöanpassade båtvårdsprodukter.

Häftet "Under ytan i Östersjön" distribuerades till bl a vandrarhem och turistbyråer i skärgården.

Den finländska versionen av foldern har genom det finska deltagandet distribuerats till olika platser i sydvästra Finland samt på Åland.

Projektet medverkade under 2006 på båtmässan Allt för sjön i Älvsjö. Det skedde genom ett miljötorg i samarbete med Naturvårdsverket, Länsstyrelsen, Håll Sverige Rent, övriga delprojekt inom Skärgårdsmiljö samt Baltic Sea Breeze.

Januari 2007 arrangerades ett seminarium om fritidsbåtarnas miljöpåverkan inklusive verksamheter vid fritidsbåthamnar. Seminariet genomfördes på initiativ från projektet i samarbete med miljösamverkan Stockholms län. Även miljösamverkan Västra Götaland medverkade för att berätta om deras arbete med tillsyn av fritidsbåthamnar. Representanter från hälften av landets kommuner samt några ytterligare aktörer medverkade. Anteckningar och material från seminariet finns utlagt på miljösamverkans hemsida www.miljosamverkanstockholm.se

Förvaltningens synpunkter

Båtliv är ett populärt fritidsintresse för många människor, inte minst i Stockholmsområdet med dess närhet till skärgården. Även om många båtägare är medvetna om de negativa miljöeffekter som kan uppstå inom båtlivet, så kan det upplevas som krångligt, dyrt och osäkert att byta till mer miljöanpassade produkter och beteende. Viktiga delar i projektet har därför varit att nå ut med korrekt och saklig information om de alternativ som finns, kostnader för olika åtgärder och hur ett ändrat beteende kan minimera den enskildes miljöpåverkan.

Mycket av det informationsmaterial som tagits fram kommer att fungera i olika sammanhang även i framtiden. Samarbetet och det stora kontaktnät som utvecklats har varit värdefullt. Inte minst gäller det den samverkan mellan kommuner, myndigheter, organisationer, företrädare för branchen och båtlivets intressen. Det har givit mycket värdefull kunskap, vilket även gäller det kontaktnät som utvecklats mellan flera av länets kommuner i dessa frågor.

Det har skett en betydande kunskapsuppbyggnad. Dels genom de omfattande kontakterna med båtägare, men även i diskussioner med t ex Naturvårdsverket, Länsstyrelsens experter samt företrädare för forskningen, däribland IVL och Stockholms Universitet. Samarbetet med Aquaria vattenmuseum har givit förvaltningen möjlighet att via museet sprida material om stadens miljöarbete.

Fritidsbåtfrågor inom Stockholms stad

Det finns flera motiv till Stockholms stads engagemang inom området båtlivets miljöpåverkan. Inom staden finns omkring 75 stycken båtklubbar, vilket torde göra Stockholm till den i särklass båtklubbstätaste kommunen i landet. Därtill stora gästhamnar som Wasahamnen, sjömackar och de båda slussarna Hammarby- och Karl Johanslussen som tillsammans innebär omfattande aktiviteter med fritidsbåtstrafik. Stockholmare besöker också flitigt områden i skärgården.

Periodvis har det tidigare bedrivits tillsynsarbete och diskussioner med båtklubbar inom Stockholm, under senare år dock i begränsad omfattning. Båtlivsprojektet har inneburit möjligheter att återuppta det arbetet och inom projektet har en uppdaterad inventering av båtklubbarna genomförts. För närvarande diskuteras att vid besök på årsmöten och vid kontakter med klubbarnas miljöombud informera om miljöfrågor inom båtlivet.

Ett utvecklat samarbete med övriga kommuner i länet är viktigt för kunskapsutbyte och utveckling av gemensamma riktlinjer. Inom projektet har även kontakter knutits med miljösamverkan Västra Götaland som nyligen genomfört ett tillsynsprojekt och utarbetat en tillsynshandledning för fritidsbåthamnar.

Fortsatt arbete 2007

Det genomförda projektet har som nämnts givit många värdefulla erfarenheter och insikter. Under projektiden har en rad aktiviteter bedrivits, men fortfarande återstår vissa delar. Det gäller både ytterligare insatser inom de områden som projektet arbetat med och delar som inte hunnits med i samma utsträckning. Det handlar om att vid diskussioner om bl a alkylatbensin som alternativ vända sig till motorreparatörer, varv och personal på bensinstationer. Vidare behöver båtägarnas kunskaper öka ytterligare om vad man som enskild kan göra inom de olika områdena. Hanteringen av farligt avfall inom främst båtklubbarna, tillsynsverksamheten och kontakter mellan båtklubbar och kommuner behöver utvecklas. Det finns en bra grund i det material som tagits fram, varav en del utvecklats i projektets slutskede och därför inte fått den spridning materialet förtjänar.

Arbete pågår också på annat håll med tydlig koppling till båtlivets miljöpåverkan där projektorganisationen kan bidra med spridning och kompletteringar. Sjöfartsverket har utarbetat en strategi om båtmotorers miljöegenskaper, Naturvårdsverket förbereder en alkylatbensinkampanj och IVL bedriver forskning inom området förnybara bränslen för fritidsbåtar, där bl a Miljöförvaltningen medverkar i en referensgrupp.

En ansökan inlämnades under hösten till Regionplane- och trafikkontorets miljöfond om att under 2007 arbeta vidare inom båtlivets miljöpåverkan. Ansökan beviljades och planering för årets verksamhet har påbörjats, bl a arrangerades även i år ett sk miljötorget på båtmässan Allt för sjön den 2-11 mars. Huvudinriktningen på årets aktiviteter kommer annars att handla om kommunernas samverkan och tillsynsverksamhet vid fritidsbåthamnar, inte minst hanteringen av farligt avfall och annan miljöpåverkan, samt dialog och spridning av befintligt informationsmaterial. Flera ytterligare kommuner har visat stort intresse att delta och förhoppningen är att ett tiotal av länets kommuner medverkar.

Ärendet har beretts i samråd med Louise Sörme på avdelningen för Miljöövervakning.

Slut

Bilagor:

Bilaga 1	Folder "I Love Båtliv"
Bilaga 2	Bild på "bullermodul"
Bilaga 3	Karta alkylatbensin
Bilaga 4	Information alkylatbensin
Bilaga 5	Broschyr "Under ytan i Östersjön"